

## Frits Lapidoth, een Ursemse schrijver?

Enige tijd geleden kreeg ik een artikel onder ogen waar de naam Lapidoth uit Ursem in voor komt. Een niet veel voorkomende naam. Nieuwsgierig ga je verder op zoek. Wie was deze persoon en spreken we over dezelfde man die in Ursem geboren is?

In het artikel Noorddijk en zijn bewoners, deel III 1997 noemt Arie Schaap als bewoner van de pastorie eveneens een dominee Lapidoth. Dominee Lapidoth was predikant in Ursem van 1850 tot 1875. Uit zijn tweede huwelijk met Johanna van Baak werd zoon Willem Frederik, roepnaam Frits, geboren. Het is deze Frits waar het in dit verhaal omdraait.

Frits, geboren in Ursem, heeft de lagere school waarschijnlijk in Ursem doorlopen, want in 1875, op 15 jarige leeftijd, vertrekt hij samen met zijn vader en een huishoudster naar Amsterdam. Zijn moeder was kort na de geboorte van Frits overleden.

In Amsterdam doet Frits zijn vervolg-opleiding o.a. bij de later zeer bekende dr. Jan Zürcher. Zürcher heeft een grote invloed gehad op de nog jonge Frits Lapidoth. Jan Zürcher, zoon van een leraar tekenen, werd in Maastricht opgeleid tot onderwijzer. Zijn eerste betrekking vervulde hij echter als journalist. Later, na het overlijden van zijn vader, ging hij alsnog voor de klas staan om in het dagelijks onderhoud van zichzelf en zijn moeder te voorzien. Hij heeft zich vervolgens bezig gehouden met vele vormen van onderwijs. Het blijkt een man geweest te zijn met een zeer brede interesse, terwijl hij zijn kennis vooral verrijkte door zelfstudie. Zürcher werd zelf als leerling van Multatuli, Eduard Douwes Dekker, beschouwd en onderhield met hem en andere tijdgenoten als Willem Kloos contacten.

Ondanks dat onze Frits Lapidoth een zo bekende leermeester had is ons over Frits eigenlijk niet veel bekend geworden. Frits zijn bezigheden worden omschreven als romanschrijver, journalist en criticus. Hij is o.a. kunstredacteur geweest bij het dagblad "Het Vaderland". Van zijn activiteiten als journalist en criticus is ons geen grote naam en faam bekend. Daarentegen werd zijn vrouw, de dichteres Hélène Schwarth meer bekend met haar werk.

Wel deed zich het toeval voor dat wij in het bezit kwamen van een boekwerkje van zijn hand. Geen hoogstaande literatuur. Het bijzondere van dit stukje proza is dat hij hier een beschrijving geeft van Ursem in de vorige eeuw en geeft duidelijk aan dat hij zich niet zo gelukkig gevoeld heeft tijdens zijn jongensjaren in dat toch wel erg landelijke dorp.

Als titel geeft hij zijn boekwerkje mee: "In de wei", uitgegeven in 1891. Lapidoth woonde toen reeds in Parijs. Hijzelf komt in het stuk niet voor maar heeft het geschreven in de vorm van een dagboek van een 18-jarig meisje. Ook komt de naam Ursem in zijn boekwerkje niet voor maar Lapidoth gebruikt steeds herkenbare plaats- en persoonsnamen synoniemen, waaruit af te leiden is dat Ursem, Rustenburg of andere plaatsen en personen bedoeld zijn.

Het verhaal gaat over een stadsmeisje dat bij een oudere oom, tevens haar voogd, ondergebracht wordt omdat haar ouders overleden zijn. Als een rode draad loopt door het verhaal het verschil van de 'stadse opvattingen' en de beperkingen van het op een dorp wonen voor dit meisje. De oom, dominee Blinkert in het dorpje Beerenbroek, hield van zijn dorp en zijn gemeentelieden. Een hoofdrol is weggelegd voor een zekere mijnheer Hoogvest, burgemeester van het dorp en een "nabij gelegen iets grooter Noord-Hollandsch gat". U proeft waarschijnlijk ook al het cynisme waarmee zowel over Ursem en Schermerhorn geschreven werd.

Beerenbroek, ofwel Ursem, wordt geplaatst tussen Hoorn en Alkmaar, maar ook tussen drie drooggemaakte meren. In de omgeving worden de plaatsen Broek, Spanbroek enz. genoemd. Ook Rustenburg wordt vermeld en wel met de naam Noorddorp. Om nauwkeuriger te zijn wordt

zelfs de gemeentelijke situatie van die tijd beschreven door te vermelden dat Beerenbroek uit twee delen bestaat, namelijk Beerenbroek en Noorddorp.

De situatie rond de hervormde kerk wordt als volgt beschreven: “de pastorie lag, heel achteraf, aan eenen zijweg, sedert kort berijdbaar gemaakt, op een erf, waaromheen populieren stonden en dat men de ‘spreeuwenbuurt’ noemde. Naast de pastorie, rechts, stonden het gemeentehuis, de school, de onderwijzerswoning en het kleine huisje van de koster. Iets verder, aan de linkerzijde, een schuurtje en de kerk”. Ook Lapidoth waagt zich aan het bedrijven van geschiedenis. Door het aanhalen van een anekdote vertelt hij dat de plek waar de kerk staat bepaald is door het lot. De protestantse bewoners van beide dorpen Beerenbroek en Noorddorp konden het niet eens worden over de plaats van de te bouwen kerk. Nu liet men dan twee stieren lopen langs een voetpad dat beide dorpen verbond. Daar waar beide dieren elkaar tegen zouden komen moesten kerk en pastorie gebouwd worden. En zo geschiedde. Uitbreiding van de bebouwing vond later plaats door ook het raadhuis, school en onderwijzerswoning bij de kerk te bouwen.

Het gebruikte synoniem voor de naam Ursem, Beerenbroek, is misschien niet toevallig. Laten we de gedachtegang maken die ook meester Oud voor ons reeds deed. Bij het noemen van Ursem denkt hij, meester Oud, aan het latijnse woord ‘Ursus’ dat beer betekend, terwijl ‘Broek’ voor waterrijk staat. Een aardige verklaring waarvan meester Oud zelf echter zegt dat deze historisch onjuist is.

Jammer genoeg is het een liefdesverhaal geworden van een jong meisje dat tegen haar zin in een klein Noord-Hollands dorp terecht komt. Het verhaal leert ons daarom niets over het dagelijkse leven van die tijd in Ursem. Een grote tegenstelling wordt waargenomen tussen een jong meisje dat het leven in een grote stad gewend was tot het voor haar rustige dorpsleven. Zij blijft er een vreemde tot haar vertrek naar elders.

De voogd en predikant wordt beschreven als een man die aanvaard wordt door zijn gemeenteleden, maar te zwaar is in de geestelijke leer. Men ziet liever een ‘moderni’, iemand die wat vrijer in het leven staat. Ook toen al komt het onderhoud van het kerkgebouw ter sprake. De toestand waarin de kerktoren zich bevindt wordt als slecht ervaren. Er werd toen al druk op de burgerlijke gemeente uitgeoefend om hier wat aan te doen. Al met al geeft het verhaal wel een aardig tijdsbeeld, maar het is geen literatuur die de tand des tijds kon doorstaan.

Harry van Doornum

## Literatuur

N. J. M. Oud, *Geschiedenis van Ursem*, pag. 51  
Nederland 1891, *Verzameling van Oorspronkelijke Bijdragen van Nederlandsche Letterkundigen*, Mr. M. G. L. van Lochem, jaargang 1891-N<sup>o</sup>.8.  
*Historische Vereniging Heerde*, 1995